

Asia: VN/5468/2020-TEM-105

Kaupan toimialan tulevaisuusselonteko

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnot lukuun 1. Selonteon tausta, tarkoitus ja laatiminen

Elintarviketeollisuusliitto ry (ETL) kiittää mahdollisuudesta kommentoida kaupan alan tulevaisuusselontekoa koskevaa luonnosta.

Selontekoluonnoksessa on kattavasti kuvattu kaupan toimialan tulevaisuus, sekä sen mahdollisuudet ja uhat. Kauppa ja päivittäistavarakauppa sen suurimpana toimialana, on osa elintarvikeketjua. On tärkeää ymmärtää, että kaikki selonteossa mainitut muutosajurit, digitalisaatio, kuluttajakäyttäytymisen muutos sekä kansainvälistyminen ja kansainvälinen kilpailu, ovat myös elintarviketeollisuuden muutosvoimia. Päivittäistavarakaupan tulevaisuutta ei täten voida tarkastella irrallisena elintarvikeketjusta. Erityisesti digitaalisuus, kilpailu sekä kuluttajakäyttäytymiseen liittyvät muutokset vaikuttavat aina myös elintarviketeollisuuden ja koko ruoka-alan kilpailukykyyn.

ETL kiittää työ- ja elinkeinoministeriötä hyvin johdetusta ja asiantuntevasta selonteon laatimistyöstä.

Lausunnot lukuun 2. Kaupan toimialan tilanne- ja muutoskuva

ETL pitää kaupan toimialan tilanne- ja muutoskuva kattavana ja hyvin laadittuna.

ETL jakaa näkemyksen siitä, että päivittäistavarakauppa on poikkeuksellisen keskittynyttä Suomessa, eikä tilanteeseen ole odotettavissa muutosta lähivuosina. Tilannekuvan ollessa tämä, on entistä tärkeämpää, että valtiovalta pitää ensinnäkin huolien siitä, että vertikaalinen integraatio kaupan alalla ei syvene. Toiseksi on erittäin oleellista huolehtia valtion toimesta siitä, että kilpailu elintarviketeollisuuden ja päivittäistavarakaupan yritysten välillä, erityisesti private label -tuotteiden osalta on neutraalia ja kuluttajan edun mukaista.

Lausunnot lukuun 3. Kuluttajakäyttäytyminen ja asiakaslähtöisyys

Luvun 3 (kuluttajakäyttäytyminen ja asiakaslähtöisyys) elintarvikealaa koskevassa osiossa on hyvin tunnistettu alan trendejä ja kehityssuuntia sekä kuluttajien odotuksia muun muassa tuotteiden hintaan, laatuun ja alkuperään liittyen. Selvitystyön toteuttamisen aikana toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset ovat vaikuttaneet merkittävästi elintarvikealan toimijoihin sekä korostaneet entisestään elintarvikeketjun osapuolten välistä riippuvuutta ja roolia Suomen huoltovarmuudelle.

Luvun johtopäätösten ja kehittämissuositusten rajoittuminen ainoastaan reilun datatalouden edistämiseen kaupan näkökulmasta on mielestämme suppea. Ilman elintarviketeollisuutta kaupalla ei olisi kuluttajille tarjottavia tuotteita. Tämän vuoksi kehittämissuosituksessa tulisi käsitellä laajemmin kuluttajatiedon avoimempaa ja kattavampaa jakamista elintarvikeketjun osapuolten kesken.

Lisäksi kuluttajien ostovoiman ylläpitäminen on tärkeää niin suomalaisen kaupan, elintarvikealan koko arvoketjun kuin kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttamisen näkökulmasta. Ehdotamme, että luvun 3 johtopäätöksiin lisätään erilaisten kuluttajaryhmien odotuksiin liittyvä kappale ja siihen liittyen painopiste-alue 1 kehittämissuositukseen toimenpide, joka kannustaa kauppaa tarjoamaan kuluttajille mahdollisuuden tehdä elintarvikkeiden laatuun ja alkuperään liittyviä valintoja myös tulevaisuudessa.

Lausunnot lukuun 4. Kaupan alan työllisyys, osaaminen ja koulutus

-

Lausunnot lukuun 5. Kauppa osana alueiden elinvoimaisuutta ja huoltovarmuutta

ETL jakaa selontekoluonnoksen 5.3. näkemyksen kaupan tärkeästä roolista osana huoltovarmuutta ja korostaa, että elintarvikeketju kokonaisuudessaan on erittäin tärkeä osa Suomen huoltovarmuutta.

Luvun johtopäätöksessä 7 kehittämissuosituksessa 10. (verkkokaupan tehokkaiden ja nopeiden jakelukanavien ja logististen ratkaisujen kehittäminen) tulisi ottaa mukaan myös elintarviketeollisuus. Verkkokaupan kehitys on oleellista myös elintarviketeollisuudelle ja tärkeä tekijä elintarviketeollisuuden ja päivittäistavarakaupan välisessä kilpailussa. Valtioneuvoston tulee huolehtia, että kaikessa päivittäistavarakaupan kehittämisessä otetaan huomioon kilpailuneutraaliteetti suhteessa elintarviketeollisuuteen ja uusia ratkaisu- ja kehitetään siten, että niillä lisätään kilpailua ja kuluttajan etua elintarvikealalla. Poissulkemalla elintarviketeollisuuden mainitusta kehittämisestä annetaan päivittäistavarakaupalle perusteetonta kilpailuetua elintarvikemarkkinoilla.

ETL tukee johtopäätöksen 8. kehittämissuosituksia 12., jonka tarkoituksena on selvittää toimenpiteet, joilla valtio voi tukea markkinoiden toimintavarmuuden turvaamista päivittäistavaruollossa ja erikoiskaupan tavaruollossa. ETL tukee myös kehittämissuositusta 13.,

jonka tarkoituksena on luoda kaupan toimialalle huoltovarmuuden uusi toimintamalli häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin yhdessä keskeisten toimijoiden kanssa. ETL pitää erittäin tärkeänä, että molempia kehittämissuunnitelmia toteutettaessa on otettava huomioon nykyinen Huoltovarmuuskeskuksen alaisen elintarvikehuoltosektorin asiantuntemus sekä nykyiset toimintamallit ja kehitystoimenpiteet.

Lausunnot lukuun 6. Digitalisaatio kaupan alan uudistajana ja globaalikauppa

ETL jakaa selontekoluonnoksessa jaetun käsityksen digitalisaation merkityksestä kaupan alan uudistajana. Muistutamme edelleen, että koska kauppa on osa elintarvikeketjua, sama muutos koskee myös elin-tarviketeollisuutta.

Kappaleessa 6.4. esitetty johtopäätöksen 9. kehittämissuunnitelmassa 14. Esitetään luotavaksi ja käyttöön-otettavaksi kaupan toimialalle innovaatioekosysteemi edistämään eri vaiheissa olevien kaupan alan yritysten digitalisoitumista ja uudistumista. Tällä hetkellä elintarviketoimialalle on perusteilla GS1 Finland Oy:n toimesta innovaatioekosysteemi, jolla on sama tavoite. Päivittäistavarakauppa ry jäsenyrityksineen on sitoutunut osallistumaan elintarvikealan innovaatioekosysteemiin ja sen kehittämiseen. Mikäli kaupan toimialan innovaatioekosysteemi perustetaan, on tärkeää pitää huoli siitä, että elintarvikealan ja kaupan toimialan innovaatioekosysteemien osalta keskinäinen koordinaatio on hyvää, ettei tehdä päällekkäistä tai missään tapauksessa ainakaan toisiinsa nähden ristiriitaista kehitystyötä.

Lausunnot lukuun 7. Kestävä kauppa, ilmastonmuutos ja yritysvastuu

Luvussa 7 (kestävä kauppa, yritysvastuu ja ilmastonmuutos) on kattavasti kuvattu kaupan alan yritysvastuuseen ja kestävyteen liittyviä näkökohtia. Esimerkkinä esiin nostettu elintarvikealaa koskeva osio tuo ETL:n mielestä hyvin esiin alan ajankohtaisia ympäristökysymyksiä sekä niiden ratkaisua edistäviä elin-tarvikealan ja kaupan käynnistämiä yhteisiä toimia. Luku kuvaa hyvin myös esimerkiksi pakkausten ja pakkausmerkintöjen keskeistä roolia niin ruokahävikin vähentämisessä kuin kuluttajien valintojen helpottamisessa.

Luvussa tunnistetut keskeiset trendit näkyvät asianmukaisesti myös johtopäätöksissä ja niihin liittyvissä kehittämissuunnitelmissa. Kehittämissuunnitelmat ovat asiallisia, mutta jäävät kuitenkin sisällöltään varsin yleisluontoisiksi. ETL:n näkemyksen mukaan esimerkiksi kaupan ja elintarvikealan omaehtoisen vastuullisuustyön edistämistä tulisi tukea myös tulevaisuudessa, ja tämä nostaa selkeästi mukaan johtopäätöksen 14 kehittämistoimenpiteisiin.

Lausunnot lukuun 8. Markkinoiden toimivuus ja kilpailullisuus sekä markkinoiden välinen sääntely

Kaupan alan erityiskysymyksissä ETL haluaa kiinnittää huomion private label -tuotteita koskevaan kohtaan. ETL pitää selonteossa esiin tuotua kuvausta oikeana. ETL pitää tärkeänä, että valtioneuvosto huolehtii, että private label -kilpailutuksessa brändi ja PL-tuotteet kilpailevat tuotteen omilla avuilla. Oleellista on myös kuluttajatiedon avoin jakaminen, jotta kilpailuneutraliteetti ja markkinoiden kysyntälähtöisyys voidaan todentaa aukottomasti myös private label -tuotteiden kysynnän osalta.

Luvun 8 johtopäätöksistä ja toimenpide-ehdotuksista (8.4.) ETL pitää erittäin tärkeänä johtopäätöksen 19 (kansalliset markkinat) kehittämisehdotusta 29. Erityisesti päivittäistavarakaupan markkinoiden toimivuuden selvittäminen säännöllisesti on tarpeen.

Lausunnot lukuun 9. Yhteenveto kehittämisehdotuksista

-

1. Kansallinen kehittämistyö: luodaan uusia ja kehitetään voimassa olevia kansallisia järjestelmiä, toimintamalleja ja säännöksiä edistämään kaupan alan uudistumista sekä kasvukykyä (painopistealue 1)

-

2. Resursointi: vauhditetaan kaupan alan uudistumista, kasvua ja kansainvälistymistä TKI-panoksilla ja ohjelmatyöllä (painopistealue 2)

-

3. Kansainvälinen vaikuttamistyö: vaikutetaan kansainvälisesti EU-tasolla ja EU-alueen ulkopuolella kaupan alaa koskeviin sisältöihin/asioihin (painopistealue 3)

-

Kaupan alan visio vuonna 2032

-

Kaupan alan skenaariot vuonna 2032

-

10 a. Ekosysteemisesti uudistunut kansainvälisesti kilpailukykyinen kauppa -skenaario

-

10 b. Kilpailuhaitan kokenut kauppa -skenaario

-

10 c. Kilpailukyvyyn menettänyt kauppa -skenaario

-

11. Muut mahdolliset palautteet ja kommentit

-

Levón Satumaija
Elintarviketeollisuusliitto ry